

nyítsuk be, hogy modern emberek vagyunk. Mutassuk meg, hogy nálunk nem uralkodnak oly szomorú viszonyok, hogy jogos legyen a közmondás: *Nemo fit propheta in patria*. Becsüljük meg saját embereinket és nyissunk tért hathatós működésüknek.

Ezek után már csak kevés mondani valónk van. Egy szebb jövőbe vetett reménnyel várjuk ezredéves fennállásunk megünneplését és szent meggyőződésünk oda irányul, hogy ez forduló-pontot fog jelenteni zenei viszonyainkra nézve. A tanügyi kongressus keretén belül külön két napon át zenei kongressust is tartunk. Már eddig is igen sok érdekes zenepädagogiai előadás van bejelentve, melyek hivatva vannak a nagyközönség figyelmét és komoly érdeklődését a zene felé fordítani. És erre nagy szükség van manapság, mikor a legszerényebb viszonyok közt élő családapa is zongorázni taníttatja gyermekét. De-fájdalom legtöbbször eredmény nélkül, mert hiányzanak a kellő képzettséggel bíró tanerők, mert rossz a rendszer, melyben őket felneveltük. És erre volna sürgős szükségünk, ez kellene első sorban. Helyes és észszerű rendszer alapján kiképzett tanerő. Hiába kalimpál az a szerencsétlen tanítvány, ha még a mesterében sincs meg az érzék a zene fenséges szellemének kellő felfogásához. Ezt nyújtja Szentesy rendszere és ezért kellene azt sürgősen alkalmaznunk.

DR. FALK ZSIGMOND.

AZ ÉRETTSÉGI VIZSGÁLATRÓL.

A mint a lapokban olvastam, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr értekezletet szándékozik összehívni az érettségi vizsgálat tárgyában. Daczára annak, hogy teljesen tájékozatlan vagyok mind az enquéte összeállításának módja felől, mind a kérdésnek milyen irányban való tárgyalása felől, mégis bátor vagyok egy pár szót szólni az ügühöz. Mentse ki korai felszólalásomat az ügy fontossága s az a körülmény, hogy esetleg igénytelen felszólalással egy pár új eszmét pendíthetek meg.

Kissé feltűnő, hogy a miniszter úr ilyen, esetleg az egész középiskola életébe belenyúló kérdés tárgyalását akkor indítja meg, midőn legavatottabb és leghivatottabb közege, a közoktatási tanács, fel van oszlátva s az újon szervezett még nem kezdte meg működését. Pedig a tanács első sorban hivatott ily kérdésekben nyilatkozni; mint a középiskolai tanügy kérdésével folyton foglalkozó testületnél, nála találhatók

meg az adatok, hozzá érkeztek be a jelentések, a kimutatások, s így meg van az anyag, melyből a reform vagy módosítás felépíthető volna. Szervezete alkalmas ily kérdés tárgyalására: míg az enquete híján van az előkészületnek; tagjai nem támaszkodhatnak a tanácstól gyűjtött anyagra — mivel azt rendszeren csak a tárgyalás folyama alatt bocsátják a tagok rendelkezésére — s így a résztvevők nagyjában csak saját tapasztalataikat érvényesíthetik. Ehhez járul, hogy nem tudjuk, kik lesznek az enquete tagjai. Lehet, hogy a választás sikerül s mind olyan emberek hívatnak meg, a kiknek tudománya, tanügyi téren szerzett tapasztalata, elfogulatlan ítélete elegendő tekintélyt fog adni az enquete-nek: de az ellenkező is megtörténhetik. Tegyük fel a jobbat s reméljük, hogy a meghívások általános megnyugvásra történnek: akkor a miniszter úr kezdeményezése csak elismerést érdemel s egy újabb tanúsága annak, hogy ő mindenben a jót akarja.

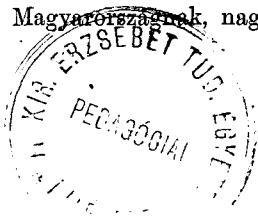
I.

A kérdést két részre osztva tárgyalom, első sorban általános szempontokat tűzve ki vizsgálom az érettségi szükségét, másodsorban keresem a módokat, melyek mellett kitűzött célját megközelítőleg elérhetni vélem.

Az első érettségi vizsgálat, tudomásom szerint Poroszországban, 1788-ban tartatott, s így az egész intézmény nagyjában német eredetű. Ausztriában és Magyarországon 1848 előtt ismeretlen volt. Sem az első, sem a másodizben kibocsátott, «ratio educationis» nem ismeri. Csak az 1849-iki «Organisations-Entwurf» hozta be, s ennek kifolyásaként tartatott hazánkban 1851. évben az első érettségi vizsgálat. Több mint 44 év óta képezi azután csúcspontját a gymnasiumi s majd a reálistolai oktatásnak s a míg sok más változott, addig ez fentartotta fontos szerepét az iskola életében.

Miután behozatala a legszomorúbb reactionarius korszakba esik, nagy ellenszenvvel és bizalmatlansággal fogadták. A nemzet mint valami új vexatiót nézte s a független iskolák oly féltékenyen őrzött autonóm jogaikat látták benne megtámadva. Az 1860-ban kibocsátott ideiglenes helytartótanácsi szervezet sok szempontból módosította az «Entwurf» intézkedéseit: de az érettségi lényegében ugyanaz maradt.

Az alkotmányos élet helyreálltával mindenütt megindult az újjalakítás, a szervezés nagy munkája; természetes, hogy ez alól a középiskola sem tett kivételt. Lázás sietséggel, nagy reményekkel fogtak annak is a reformálásához; megindult a küzdelem. Az iskola, mint legfontosabb alkateleme az önálló Magyarországnak, nagy mértékben

lekötötte a felelős magyar miniszterium figyelmét, s különösen a középiskola, mint a nemzet műveltebb társadalmi osztályának nevelő iskolája, annival több gondot okozott, mivel a fentartó hatóságok féltékenyen őrzött jogait kellett valami módon összeegyeztetni az állam érdekeivel.

Az ez irányú küzdelemben az érettségi vizsgálat kérdése csak mint függelék jelentkezik a többi fontos kérdés mellett, a minők voltak: a középiskolai törvény, a középiskolai rendtartás, a tanterv, a tanárok nevelése s számtalan más.

Az alkotmányos korszak nagy minisztere, b. Eötvös József, első sorban ugyan a népnevelés ügyét vélvén rendezendőnek, fő munkául a népoktatási törvény megteremtését tűzte ki: de a mellett a középiskolákra is gondolt. Ő hozzá nyújtotta be az akkor még «budapesti tanár-egyesület» az első emlékiratot a középiskolák szervezése tárgyában már 1867 június 30-án. E munkálat a kilencz évre tervezett reálgymnasium tantervét és rendtartását egész részletekig kidolgozva tünteti fel. A kilenczedik év végén «elbocsátó vizsga» cím alatt a tervezet felveszi az érettségit is a többi vizsgák sorába.

Az «Emlékirat» hosszas, nehéz viták, tanácskozások eredménye volt s az egyesület legjobb erőt felhasználta, hogy nemcsak kifogástalan, célszerű tervet készítsen, hanem azt lehetőleg meg is okolja.

Eötvös igen szívesen fogadta az átnyújtott emlékiratot, de nem vette figyelembe, a mennyiben az általa benyújtott javaslat egészen más irányú. Ő úgynevezett lyceumot akart szintén kilencz osztálylyal, melynek két felső osztálya három teljesen elütő szakcsoportot képezett. A tanár egyesület e tervezet ellen 1870 okt. 31-én az országgyűléshez irt fel. Itt a dolog annyiban érdekel bennünket, a mennyiben Eötvös igen rövid megokolás mellett az érettségi vizsgálatok megszüntetését javasolja.

«Az előadottakon felül — úgymond — még két okból nem tartom az érettségi vizsgálatokat gyakorlatilag czélszerűeknek: a) mivel a tanulók rendszeren csak az utolsó évben tanított tárgyakból vizsgáltattak s így az érettségi vizsgálatok tényleg csupán az évi vizsgának pár hét múlva való ismétlései vagy épen pótlásai voltak. b) Mivel nem látom gyakorlatilag lehetőnek, hogy a tanulók az egész középtanodai tanfolyam alatt tanított minden tantárgyat egyenlő mértékben annyira sajátítanak el, hogy bármely főtanodai tanpályára egyenlően képesítetteknek volnának nyilváníthatók.»

Ő a felsőbb iskolára való képesség megítélését egyszerűen magára az illető felső iskolára bizza. És így a felvételi vizsgálat megteremtését akarja. Ezzel szemben a tanár egyesület felirata felsorolja az érettségi melletti okokat s az ellene felhozottakat míg egy részről pusztán adminisztratív jellegűeknek mondja, másrészt a többi hiányokon is vél kellő szigorúsággal segíthetni.

Eötvösnek 1871. februárius 2-án bekövetkezett halála egyelőre levette napirendről a lyceum kérdését. Pauler, kit 1871. február 10-én neveztek ki, nem bolygatta e kérdést, hanem a közoktatási tanács felállításával vélte megteremteni azt a testületet, melynek fő hivatása lenne ép az ez irányú ügyeket megoldásra vezetni.

Utódja alatt azután megindult s páratlan huzavona után sikerült is a nagy munka: a középiskolai törvény megteremtése.

E huzavona jellemzésére elegendő a sok javaslat ugyanannyi indoklásából bármelyiket idéznem: «A középiskolai oktatásról szóló I. javaslatot» — mondja az 1880. márczius 19-én beadott javaslathoz csatolt indoklás — «b. Eötvös József terjesztette az országgyűlés elé, mely azonban nem vehette tárgyalás alá. . . . Elődömnek . . . javaslatát (Nr. 2) átdolgozva nyújtottam be az 1872—5-iki országgyűlésnek (Nr. 3) . . . nem tárgyalatott.»

« . . . A középponti bizottság szövegezését alapul véve az 1875—1878-iki országgyűlésnek nyújtottam be (Nr. 4) . . . mely azt már az első szakasznál visszautasította . . . »

Így kerül a javaslat 1880-ban ötödször tárgyalás alá, de bár Baross Gábor volt a közokt. bizottság elnöke, még a bizottságban sem tudott többséget nyerni és ötödször is visszautasították!

Végre 1883-ban meglett a nagy munka, s a törvény tényleg szentesítést nyert. Nem szándékozom e törvényről semmi véleményt mondani — csak azt a tényt kell felemlítenem, hogy a törvény az érettségi vizsgálatot fenntartja és így annak eltörlése csak törvény-változtatással eszközölhető. Tehát valóságban a kérdés ez oldala el van döntve, mert nem gondolható, hogy a törvényhozás foglalkozzék mostani viszonyok között ez ügygyel.

Pedig mondhatni minden időben nyílt kérdés volt az érettségi vizsga szükséges vagy szükségtelen volta. A külső körülmények, melyek között életbelépett nem engedték népszerű intézménynyé nőni; emlékeztetett az elnyomatás szomorú korszakára. Az iskolák hatáskörük megcsorbitását látták benne. Azután a sok különféle mérték miatt elveszett hitele; némely iskola derűre-borúra adott ki érettségi bizonyítványokat boldognak-boldogtalannak! Így a kikerült anyag nem ütötte meg a mértéket. Egy iskolánál a fűtő dicsekedett vele, hogy ha ő akarná, ő is szerezhette érettségi bizonyítványt. Másutt meg szaporodtak az esetek, a hol a külföld nem ismerte el az egyes iskolák érettségi bizonyítványait.

Ily állapotok nem voltak arra valók, hogy az érettségit ellenzők szavait elhallgattassák s így még 1879-ben nagy vita folyt fentartása vagy eltörlése felett. Oly praktikus tanférfiú, mint boldogult Lutter Nándor, időfecsérlésnek nevezi a reá fordított időt s haszontalannak a fáradságot. Vele szemben s mellette igen sokan szólaltak fel az ügyben s

nem kis mértékben járultak az ügy tisztázásához. Petrovich Ferencz, Schröder, Felsmann akkori értekezései mutatják, mily fontos volt az ügy.

Az ellenvetések nagy része azon benyomást teszi, hogy nem annyira az érettségi ellen, mint annak eredménytelensége ellen volt panasz. Tehát elismerték a vizsgálat jogosultságát, de nem voltak meglegedve az elért eredményekkel. S ez a mai állapot is.

A vizsgálat célja körvonalozva van az erre vonatkozó miniszteri szabályzatokban.

Az 1875. 12383. sz. június 8-án kelt szabályzat 2. §-a szerint: «feladata meggyőződést szerezni arról, vajjon a vizsgálatra jelentkezők bírnak-e a főtanodai oktatáshoz szükséges értelmi képességgel, mely nem annyira az egyes tantételek tudásában, mint az ismeretek olynemű bírásában áll, mely a jelöltet a tantárgyak helyes felfogására s azokról szabatos gondolkodásra képesíti».

Míg a későbbi, az 1883. törvényczikk folyamányaként 1884-ben 10288. sz. a. kibocsátott rendelet szerint: «célja kipuhatolni, vajjon a vizsgálatra jelentkező tanuló bír-e az általános műveltség és tárgyismeret azon mértékével, mely tőle a középiskolai tanterv szerint megkövetelhető s így az értelmi fejlettség oly fokán áll-e, minő a főiskolai tanulmányokra szükséges».

II.

Feladata lenne ezek szerint megítélni azt, vajjon áll-e a jelölt az értelmi fejlettség azon fokán, hogy önállóan dolgozni és gondolkodni képes legyen: érettség a szó igazi értelmében, de e mellett a növendék oly fokú ismereteinek bemutatása, a mely őt képessé teszi a felsőbb tanulmányok sikeres hallgathatására. Ez a körvonalozott cél s már ez is fenntartása mellett szól, ha eltekintenénk is a törvény intézkedéseitől. Én ugyanis alkalmasabb módot e célra nem képzelek az érettségi vizsgálatnál.

Mellette szól azonban a hivatalosan be nem vallott, de a dolog természete szerint benne foglalt feladat: számot adni az iskola állapotáról; emelni a színvonalát az által, hogy bizonyos magas mértéket alkalmazunk: melyet megközelíteni első és szent kötelessége tanárnak, tanítványnak. E hivatalosan sehol fel nem említett szerepe az érettséginek nézetem szerint fontosabb, mint az első: nem rendelkezünk az érettségén kívül semmi hathatós eszközzel, a melylyel a tanár és tanítvány s ezzel az egész intézet állapota a maga valóságában megítélhető volna. — Sem az inspicálások, sem az osztályvizsgák, sem az iskolai ünnepek úgy fel nem tüntetik az elvégzett tisztességes munkát, mint az érettségi.

Így körvonalozva nem más az, mint nyolcz évig tartó küzdés és vállvetett munka eredménye; nem egyéb mint öncél, mely jutalmul

szolgál tanárnak, tanítványnak, sőt az egész intézetnek egyaránt. Kár, hogy ezt az ideális felfogást megváltoztatja az élet s maga a kormány, mely az érettségit több pályára nézve képesítő vizsgálat természetével ruhazza fel. Ez intézkedés azután a felsorolt kettős cél mellé egy harmadikat is ad: s ez azután kiforgatja szerepéből. E harmadik cél alatt szenved a másik kettő: nem egyeztethető össze mind a három. A kik nem folytatják tanulmányaikat, hanem az érettségivel, mint oklevéllel, kenyérkereső pályára lépnek: más lesz a mérték, mint a ki tovább tanul. Valami módon ez elemek visszatartásáról gondoskodva: egyszerre megszűnnék minden panasz és elégedetlenség a vizsgálattal szemben. Az állam érdeke itt azonban megköveteli az érettségit. A hol annyiféle iskola, annyiféle ellentétes érdek küzd egymással: nincs más mód tisztviselőinek megbízhatóságáról és képességéről előzetesen meggyőződni, mint épp az érettségi — s így állami érdek szempontjából is — fenntartandó lesz.

Összefoglaltam röviden az okokat, melyek mellette szólnak. Áttérek röviden a módzatok megbeszéléséhez, melyek megtartására s tárgyaira vonatkoznak.

Megtartásában három alakot ismerünk.

Az első mód az, midőn a főiskola felvételi vizsgálata helyettesíti az érettségit. Ez volt b. Eötvösnek fenn említett terve is. Ez nem megoldás, mivel csak egy pótló intézkedés, nem töltheti be azt a magas célt, melyet a fennebbiekben kitűztünk.

Második mód volna kerületenként külön állami bizottságok szervezése, a hová több intézet növendékei jönnének be. Az érettségi bizottságnak ily független elemekből álló összeállítása, különösen nálunk, a hol annyi sokféle iskola van — nem utolsó gondolat. Sok előnye közül felemlítem a teljesen egyforma mértéket, mert határozott utasításokat lehetne adni s azoknak kellő megtartásáról gondoskodni. A csempészás teljesen ki volna zárva, a mennyiben az elnök s a vizsgáló tagok folytonos változtatása által ez lehetetlenné válnék, megszűnnék a személyes pártfogolás és befolyás. Ez előnyök mellett azonban sokkal nagyobbak a hátrányok. Eltekintve a tanár jogának súlyos megsértésétől, mely kivési kezéből azt a hatalmat, hogy a kit ő nevelt — ő is bocsássa szárnyra: teljesen leszállítatnék a VIII-ik osztály tanítása. Az egész év nem volna más, mint preparáló-intézet, a hol a bizottságok részére nevelnek candidatusokat és így talán elérnök a közös mértéket, de nagy tanulmányi veszteségek árán. Azután e bizottság vizsgálatainál nagy szerepet játszanék a szerencse is: teljesen idegen ifjú, teljesen idegen vizsgálóval szemben ki lenne szolgáltatva Fortuna asszonyosság következetlenségeinek. Ha ehhez még hozzá veszem a költséget, melylyel a bizottságok felállítása, a növendékeknek esetleg idegen városban való

tartózkodása jár, reá mutattam az anyagi nehézségekre is, a mely még akkor is lehetlenné tenné e bizottságok felállítását, ha elvben nem volnánk ellene. Ez a mód szintén elvetendő.

Marad tehát a harmadik, a midőn az intézet tanárai, kellő ellenőrzés mellett, gyakorolják a bizottság jogait. Felesleges hosszasan fejtegetnem ez alak előnyeit. Tanárember tudja, mit tesz az : ugyanazon emberek előtt vizsgázni s általunk már ismert tanulókat vizsgálni. Hiszen felnőtt emberek, szak- vagy államvizsgálatot tevő orvosok, jogászok, tanárok stb. mindegyike emlegeti azt a körülményt, hogy ehhez vagy ehhez az ismert és volt tanárához jutott a vizsgálaton, — hogy ne lenne tehát ez a kérdés fontos a szegény diákra nézve!

Miután a későbbiekben többször szólok e vizsgálatról, e rövid kis célzással be is fejezem a harmadik s általam jónak gondolt mód ismeretét. Én tehát fentartom a mostani alakot, de változtatni akarok az eljárásan egyet-mást.

Eltelkintve az eredménytelenségtől, melyen nem az érettségén magán kell segítenünk, a főpanasz a mai alak ellen, hogy daczára a reáfordított nagy időnek, nem ad elegendő módot a vizsgálandónak kellő megítélésére. Az illető elnöknek, legyen az főigazgató vagy más valaki, lehetetlen úgy kiismerni a tanulókat, hogy tévedés ne történjék. Lássuk ezt számokban. Az 1894-iki miniszteri jelentés szerint érettségét tett 2633 tanuló, ez feloszlik 11 kerületre, mivel azonban a főigazgatókon kívül más kormány-képviselők is küldetnek ki, veszek 12 kerületet, átlag jut egy kerületre 219 tanuló, 191 gymnasiumi és 28 reálisiskolai. Az előbbieket 5, az utóbbiakat 4 írásbelit készítvén, átlag esik egy főigazgatóra 1067 írásbeli! Ennyi dolgozatnak csak áttekintése is annyi physikai időt kíván, hogy hozzá véve a szóbelieket és a conferentiákat, nem képzeltető, hogy a június hónap harmincz napja alatt kellő alaposással képes volna bármely főigazgató minden egyes tanulót megbírálni. A 219 tanuló szóbeli vizsgálata már lefog a 30 nappól 20—22 napot, eltekintve a többi megelőző s a szóbelit követő munkától.

A főigazgató vagy kormány-képviselő úgy segít e bajban magán, hogy nagyjában megbizván a szaktanár és testület véleményében, az írásbelit csak futólag nézi át s csak a kétéseket veszi szorosabban bírálat alá s ugyanezt teszi a szóbelin. Az általánosan jó benyomású tanulókkal rövidebb idő alatt végezve, a kétésekre fordítjuk az idő java részét! Ha a jó tanuló egy főkérdésre jól megfelelt, apró, kis kérdéseken kívül nem adunk fel új nagyot.

A vizsgálat behatóbbá tételének első eszköze tehát valami útmódon időt nyerni. Ezt két módon tehetjük: ha a vizsgálatokra szánt időt megnagyobbítjuk, vagy ha a vizsgázók és tárgyak számát kevesbítve, egy tanulóra több időt szentelünk.

Az első mód kivihetetlen. Hiszen ma is köztudomású, mennyi veszteséggel jár a tanulóra a tanévnek úgyszólván április végén való befejezése. A VIII. osztályos diák alig tanul $8\frac{1}{2}$ hónapot az ő tananyagából, de már erre is előre veti árnyékát a matura. Az ifjú alig gondolt osztályának tananyagával, mindig az érettségire készül. Már pedig nem mondható, hogy a VIII. osztály tananyaga nem volna új és fontos. Arról tehát le kell tennünk, hogy a szorgalmi időt rövidítsük meg.

Kevesbitenünk kell a vizsgázók és tárgyak számát. A főigazgató és kormány-képviselő úgyis nagyjában a tanári testület ítéletére van utalva: legyünk következetesek; s ha már befolyást adunk a tanári karnak, mondjuk ki azt, hogy annak véleménye alapján egyik és másik tanuló, egy és más tárgyból vagy az egész szóbeli alól felmenthető. Ez javaslatom lényege.

Az érettségi feladata, általános műveltségről adni számot s ezt elérhetjük úgy is, ha a fennebbieket figyelembe véve, némi változtatásokat teszünk a mostani eljáráson.

Ime röviden javaslatom: az írásbeliek alól egy tanuló sem menthető fel, hanem a mai öt és négy tárgy helyett elegendő, úgy a gymnasium mint a reáliskolában három-három. Gymnasiumban és reáliskolában a magyarnyelvi mellett a mennyiségtani és egy classicus vagy modern nyelvi.

A magyarnyelvi írásbeli volna a tengelye az egész írásbelinek: itt mutatná be a tanuló nemcsak érettségét, hanem egész egyéniségét, gondolkodását, műveltségét, ismereteinek nagy részét. A másik két vizsgálat inkább beszámoló volna az ismeretek ama fokáról, melyhez a tanuló eljutott. E kevesbítés mellett szól a főiskolák azon gyakorlata, hogy az olyan államvizsgáknál, melyeknél több tárgyból vizsgázik a jelölt, általán nem követelnek írásbelit — jogászok, orvosok, mérnökök — csak azon pályáknál kívánják okvetetlenül meg, hol egy vagy két tárgy teszi a szóbeli anyagát. Az általános képzettség és ismeret megítélésére e három írásbeli untig elég. Ez által nyerünk minden kerületben, fenti számot véve, 447 írásbelit s ezzel a reá járó időt.

Azon tanulók, kik a négy felsőbb osztályban mindig legalább is tiszta jó előmenetellel végeztek s a mellett mindhárom írásbelijök kifogástalanul sikerült, felmenthetők az egész szóbeli alól. Természetes, hogy az ez irányú határozat ellen úgy az elnökek, mint a bizottság bármely tagjának felszólalási joga van, mely esetben az illető tanuló szóbeli elé állíttatik.

A szóbeli vizsgálat tárgyait nem tartom megkevesbíthetőknak, sőt a tárgyak fontosságának csökkentése miatt határozottan ellene vagyok minden ez irányú törekvésnek. E helyett szeretném, ha más tárgyak is, így a bölcsészet, ábrázoló, természetrajz és földrajz is felvétel-

nék a tárgyak sorába, hanem azután felmentésnek adnék helyet. Ezt így képzelem :

A felmentésnél két szempont volna figyelembe veendő : egy részről az ifjúnak folytonosan tanusított előmenetele egy és más tárgyból, másrészt a tárgyak rokon természete. Az ifjú felmenthető volna, ha utolsó négy évi haladása kifogástalan valamely tárgyból, de bizonyos feltevések mellett. A tárgyak négy csoportba, reáliskolánál háromba osztatnak : *classici, modern nyelvi, történelem-bölcsészet-földrajz és természettudományok-mennyiségtan* csoportjába. A részleges felmentés alá eső tanulók felmenthetők most valamely csoport valamely tárgyából, de az egész csoport alól nem. Így azután, daczára a felmentésnek, mégis négy, illetve három, egymástól elütő tudományszakból vizsgálat alá vettétvén az illető, teljes műveltsége megítélhető lesz.

Mi volna e felmentések eredménye? Az, hogy a jelesek teljesen felmentetvén, a jók pedig fele részben, annyi időt nyernének a kétesek megvizsgálására, hogy nem lehetne igazságtalan, elhamarkodott vagy befolyásolt ítéletről beszélni. A vizsgálat teljesen azokra volna fordítva, kikre mai nap is szeretnék az idő $\frac{3}{4}$ részét fordítani.

Egy kis statisztika itt is szolgáltathat adatokat.

1894-ben érettségire jelentkezett 2633 tanuló, ebből

jelesen érett	---	---	---	342
jól érett	.	---	---	716
egyszerűen érett	---	---	---	1106
javít	---	---	---	295
ismétel	---	---	---	174.

A jelesek és jók összesen 1058, azaz majdnem 40% fel volna mentve s így ugyanannyi időt nyerünk.

A javasolt eljárásnak az időnyeresén kívül nagy haszna volna az egész tanulmányi előmenetelre. A jó tanulók kitartásra buzdíthatnak; a gyengék belátván képtelenségöket, így beható vizsgálat kiállítására visszamaradnának és így az érettségi mindinkább közelednék igazi célja eléréséhez. Kissé szokatlan volna az eljárás nálunk, de hamar megnyugodnék benne nemcsak a tanár és tanulóvilág, hanem maga a közvélemény is.

Sok helyen — külföldön magánál a maturánál divatos s megállotta helyét — a főiskolák alkalmazták e módot. És a műegyetem gyakorlata, mely megajánlja a jelöltnek az osztályzatot: a mellett szól, hogy csak előnyös lehet.

(Pozsony.)

GÖLLNER K.